

způsobem dokumentaristickou rekonstrukcí vzniklou z ryzí etické povinnosti k faktu, že jsem právě já náhodou objevil zapomenutou postavu Rudolfa Zistlera.

Dá se říct, že i „Gavrilo Princip – proces“ popisuje okamžik, který byl zlomový mimo jiné pro Srbsko a Jugoslávii. Vzhledem k tomu, že se jedná o hranou filmovou rekonstrukci skutečné události, zdá se, že jste měli mnohem menší prostor pro to uplatnit svou scénářistickou invenci. Je to tak? Nebylo to, že zobrazujete jeden konkrétní soudní proces, pro vás svazující?

Vlastně to bylo pro mě mnohem těžší. Měl jsem příliš mnoho zajímavého materiálu. Scénářistické umění jsem musel omezit na dramaturgickou konstrukci, přizpůsobování a tvorbu dramatické struktury z hotových materiálů, ze kterých jich mnoho, opravdu mnoho, bylo opravdu fascinujících. Problémem bylo i to, jak dostat tento fascinující materiál do nějakého rámce. První verze filmu trvala tři a půl hodiny a moji spolupracovníci tvrdí, že byla nejlepší. Ne proto, že byla dlouhá, ale protože měla široký emocionální záběr, ve kterém bylo možné zobrazit v plné velikosti tu obrovskou fresku doby plnou tragických a zajímavých osudů.

Čin Gavrila Principa a jeho důsledky byly vždy vnímány a interpretovány různě. Záleží na tom kdo, kdy a kde o něm psal či mluvil. V mnoha článcích se můžeme dočíst, že atentát rozpoutal 1. světovou válku. Oproti tomu se třeba v Srbsku budují Principovi památníky, pojmenovávají se po něm náměstí, školy... Jak vnímáte sarajevský atentát vy osobně?

Na Principa se musíme podívat v kontextu jeho doby – on je beze sporu tragický bojovník za svobodu, především sociální svobodu, což se dnes upozaďuje. Byl také bojovníkem za národní svobodu. To bylo v danou chvíli neoddělitelně spojené s faktem okupace. On je hrdinou potlačovaných, ponižovaných a chudých – takové hrdiny mají všechny evropské národy s tragickou historií. Třeba Irové, nebo Italové, kteří jim (těm svým atentátníkům) také staví pomníky. Zároveň je jedním z mnoha mladých mužů generace jižních Slovanů různých národností, kteří smýšleli v té době stejně, měli stejné ideály, sociální ideály, kterými daleko předběhli svoji dobu. Jeho atentát byl až šestý v řadě. Před ním došlo v jugoslávských zemích k několika jiným atentátům na

zástupce rakouské vlády (předcházelo mu několik neúspěšných atentátů v Záhřebu a Žerajičův atentát v Sarajevu); a také jeden z řady atentátů, ke kterému došlo v těch desetiletích v Evropě.

To, že právě tento incident, jako jeden z mnoha, ke kterému v tu chvíli došlo, byl využit jako záminka k začátku války, nemá nic moc společného se samotným činem. Stejně tak i dnes máme v různých částech světa spoustu incidentů, které by každou chvíli mohly způsobit začátek světové války. Takové incidenty využívají velké síly a mediálně s nimi pracují tak, jak se jim to zrovna hodí.

Na druhou stranu, ze sociálně-historického hlediska, je faktem, že Sarajevský atentát a tragická válka, která následovala, přinesly nakonec svobodu a sociální práva malým a potlačovaným národům.

V České republice je poměrně známý film Sarajevský atentát, který natočil v Československo-jugoslávské koprodukcí Veljko Bulajić. Jak tento film s odstupem času hodnotíte a v čem je jiný váš film?

Bulajićův film byl v té době velkou produkcí, měl ambici komplexněji se zabývat celým atentátem, ale právě kvůli tomu dnes působí spíše jako nějaká ilustrace. Myslím, že začátek filmu je výborný a jsou v něm některé velmi dobré záběry.

Gavrilo Princip má jednu významnou spojitost s Českem. Po procesu byl uvězněn v Terezíně, kde po pár letech zemřel na tuberkulózu. Přestože váš film tuto závěrečnou kapitolu jeho života již nezobrazuje, zajímá jste se při psaní scénáře i o ni?

Ano, toto období je samozřejmě velmi zajímavé. Existují třeba svědectví lékaře, který v té době s Principem mluvil.

Film „Gavrilo Princip – proces“ plánujeme promítnout přímo v Malé pevnosti v Terezíně, kdy byl Princip vězněn. Máte pro diváky, kteří se zúčastní této projekce, nějaký vzkaz?

Nevím, jestli víte, že právě jeden Čech, František Lébl, rakousko-uherský voják, se zasloužil o to, že se zjistilo, kde je v Terezíně skrytý hrob Gavrila Principa. Byl totiž ve skupině vojáků, která dostala za úkol pohřbit Principa. František Lébl nakreslil mapku a zaslal ji v dopise svému otci, aby v případě, že zahyne, bylo možné najít Principův hrob, až válka skončí. Ale František válku přežil a na jejím konci Principův hrob označil tak, že ho překryl českou vlajkou. Později byly pozůstatky Principa převezeny do Sarajeva.

Pojďte s námi na zájezd na projekci filmu

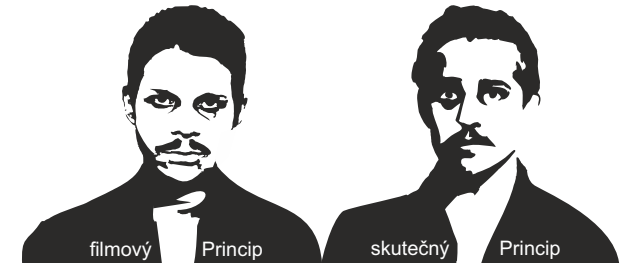
**spojený s objevováním krás Litoměřicka.
Nástupní místa: Vsetín, Zlín, Kroměříž, Brno
Informace: www.fkvsetin.cz/terezin.htm**

13. října 2018, 15:00 hodin

Malá pevnost Terezín

Projekce filmu

GAVRILO PRINCIP PROCES

O filmu Gavrilo Princip – proces

(originální název: Branio sam Mladu Bosnu – Hájlil jsem Mladou Bosnu)

historické drama

Srbsko 2014 (v české distribuci od dubna 2018)

Scénář a režie: Srđan Koljević

28. června 1914. Gavrilo Princip s přáteli z organizace Mladá Bosna vyjádřili extrémním způsobem nesouhlas s okupací své země Rakouskem a provedli v Sarajevu atentát na následníka rakousko-uherského trůnu Františka Ferdinanda d'Este. Bezprostředně poté byli atentátníci zatčeni a v říjnu 1914 souzeni v procesu, který měl prokázat jejich napojení na Srbsko a ospravedlnit válku, kterou Rakousko-Uhersko vyhlásilo Srbsku již 28. července.

Scénář filmu Gavrilo Princip – proces (v originále Branio sam Mladu Bosnu - Hájlil jsem Mladou Bosnu) vychází z autentických zápisů ze soudního jednání s členy organizace Mladá Bosna a především z knihy rakouského právníka Rudolfa Zistlera, který byl jedním z obhájců ex offio přidělených mladistvým atentátníkům.

PAMÁTNÍK TEREZÍN

MALÁ PEVNOST

MUZEUM GHETTA
národní kulturní památka

**BALKANБАЛКАН
ФИЛМФИЛМ**
www.balkanfilm.cz

Proč proběhne projekce filmu právě v Malé pevnosti?

Po atentátu na následníka trůnu Ferdinanda d'Este v roce 1914 v Sarajevu, který se stal signálem k vypuknutí první světové války, byla počátkem prosince 1914 v Malé pevnosti uvězněna trojice hlavních atentátníků – Gavrilo Princip, Nedeljko Čabrinović a Trifko Grabež. Vzhledem ke svému mládí nemohli být odsouzeni k trestu smrti, a proto byli s rozsudkem 20 let těžkého žaláře posláni do Terezína. Na počátku března 1915 byli do Malé pevnosti převezeni i tři další atentátníci, odsouzení k nižším trestům – Lazar Đukić, Ivo Krajčević a Cvijan Stjepanović. Đukić v důsledku těžkých podmínek věznění zešlel a v roce 1917 zemřel v psychiatrickém ústavu v Praze – Bohnicích, kam byl přemístěn. Druzí dva členové této skupinky byli v rámci snah nového císaře Karla o jednání s dohodovými mocnostmi o separátním míru přemístěni do mírnější věznice v bosenské Zenici, kde se dožili osvobození. Žádný z výše uvedených hlavních atentátníků se konce války nedožil. Jako poslední zemřel ve vojenské nemocnici v Terezíně v roce 1918 hlavní aktér atentátu Gavrilo Princip. Ostatky zemřelých účastníků atentátu byly v roce 1920 exhumovány a převezeny do Sarajeva.

Na Principa se musíme podívat v kontextu jeho doby Rozhovor s režisérem filmu Srđanem Koljevićem

Jiří Fiala

Film „Gavrilo Princip – proces“ (Branio sam Mladu Bosnu) přináší na plátna kin soudní drama s Gavrilem Principem a jeho kolegy z hnutí Mlada Bosna, kteří v roce 1914 spáchali atentát na následníka rakousko-uherského trůnu Františka Ferdinanda d'Este a jeho manželku hraběnku Chotkovou. Proč jste se rozhodl natočit film o tomto soudním jednání?

Myslím si, že je tento soudní proces dramaticky velmi zajímavý. Určitě je aktuální i v dnešní době a to ve více rovinách; jak v historicko-společenské rovině, kde ho můžeme brát jako nějaké zrcadlo a hledisko, které nás může povzbudit k přemýšlení, tak ve filmové, archetypální a principiální rovině. Přirovnal bych jej k filmu o Thomasi Morovi, „Člověk pro každé počasí“ Freda Zinnemanna, natočeného podle dramatu Roberta Bolta. Hlavní motivace pro mě bylo objevení výjimečné osobnosti advokáta Rudolfa Zistlera, který byl úplně zapomenut, než se z něho stala hlavní postava mého filmu. On je také svého druhu nadčasovým, nebo dokonce současným hrdinou a považoval jsem za svou povinnost, pokud k tomu budu mít příležitost, natočit o něm film.

Zajímavým faktem je i to, že soudní líčení začalo až tři měsíce po začátku války, takže ten proces vlastně měl retroaktivně zdůvodnit rakouský útok na Srbsko a začátek světové války. To znamená, že rozsudek byl vynesen ještě před tím, než byla zjištěna všechna fakta; a mělo to nepředvídatelné důsledky. Můžeme si všimnout, že podobné věci se dějí i dnes. Na druhou stranu, takový postup ještě víc zdůraznil odvahu a principiálnost Dr. Rudolfa Zistlera, který byl v té době někdo jako je dnes Edward Snowden.

Jak vznikala scénář filmu? Co bylo pro vás hlavním inspiračním zdrojem a jaké jste používal podklady pro psaní dialogů? Do jaké míry může divák všem prohlášením účastníků soudního jednání věřit?

Postavu Rudolfa Zistlera a všechny neznámé podrobnosti kolem tzv. sarajevského procesu, resp. soudního procesu s Principem a členy Mladé Bosny jsem poprvé objevil před 20 lety, když jsem jako student oboru Dramaturgie psal diplomovou práci.

Všechny materiály, které jsem použil, jsou primárními historickými zdroji – takže absolutně autentické. Použil jsem je právě proto, abych se vyhnul zkreslení skutečnosti a nějakému dodatečnému vysvětlování. To už se mnohokrát dělo v minulých letech a desetiletích. Zápis těsnopisem ze soudního jednání zůstal, naštěstí, zachován. Soudní proces je ve filmu natočen podle tohoto zápisu – nebylo třeba, abych postavám dával do úst svoje slova, dokonce by mi to přišlo hloupé a domýšlivé, protože všichni zúčastnění vyslovili své myšlenky, motivy a postoje nejlepším možným způsobem.

Většina postav ve filmu má tedy svůj reálný předobraz. Utvářel jste i jejich filmové charaktery na základě nějakých relevantních zdrojů? Existují vůbec zdroje, ze kterých se můžeme dozvědět, jací ti mladí lidé ve skutečnosti byli?

Těsnopis ze soudního jednání byl sám o sobě výborný zdroj, protože obžalovaní pochopili soudní líčení jako pódium k vyjádření svých ideálů. Kromě těsnopisu jsem měl k dispozici dopisy odsouzených, které posílali z vězení, vzpomínky Jovanky Čubrilović, hlavní ženské postavy ve filmu, potom tenkou knížku „Jak jsem obhajoval Principa a kamarády“ Rudolfa Zistlera; a také

filmový Dr. Rudolf Zistler

knihu vyšetřujícího soudce Lea Pfeffera o vyšetřování a procesu. Dále existují vynikající knihy, kde jsou shromážděny dopisy a prohlášení pokrokové mládeže jugoslávského regionu pod rakousko-uherskou okupací – Mladé Bosny, Mladého Chorvatska, Obrození ve Slovinsku...

Kombinace všech těchto primárních autentických materiálů mi nabídla tuto zajímavou mozaiku, o které předpokládám, že dopomůže divákům přijít ke svým vlastním závěrům.

„Gavrilo Princip – proces“ je třetí film, u kterého jste podepsán i jako režisér. Kromě toho ale máte na kontě více než deset scénářů k celovečerním filmům. Tyto filmy jsou většinou zasazeny do zlomových okamžiků jugoslávské, resp. srbské historie. „Šedý kamion červené barvy“, který jste i režíroval, se odehrává v okamžiku rozpadu Jugoslávie, pozdější „Kruhy“ reflektují následnou válku a její důsledky, „Řekni, proč si mne opustila“ zavádí diváka doprostřed bitvy o Vukovar, „Sršeň“ popisuje problémy související se vzrůstajícím napětím v Kosovu, „Nebeský koš“ je reakcí na bombardování Srbska letectvem NATO, „Nataša“ ukazuje zlomovou dobu okolo konce Slobodana Miloševiče... Jak vznikají vaše scénáře? Jejich témata si vybíráte sám nebo se na nich předem dohodnete s jednotlivými režiséry?

Zajímavá otázka. Nikdy jsem o tom takhle nepřemýšlel, tj. dopředu jsem neviděl tu souvislost, o které píšete. Asi je to tím, že jsem v těch zlomových chvílích žil a psal scénáře, které se v danou chvíli nejvíc týkaly mě a mého okolí. Je to asi diktát života a okolností, reality, ve které žijete a musíte nějak reagovat a psát o tom, co se samo nabízí, o tom, o čem prostě nejde nepsat. Byl bych rád, kdybych měl více příležitostí dělat komedie, ale chytré komedie, jako jsou například ty staré české, ale na náš balkánský způsob - to se myslím povedlo ve filmu „Šedý kamion červené barvy“. Nebo nějaké emotivní, více "ženské" filmy typu „Žena se zlomeným nosem“. Každý film a způsob jeho vzniku je příběh pro sebe. Vždy pracuji s režiséry, kteří jsou mými kamarády - často mám na začátku nějaký nápad, nebo ho mají oni, a pak to spolu dál rozvíjíme.

Máte pocit, že byste některé své scénáře zrežíroval jinak? Třeba i lépe?

Je možné, že bych nějaké věci, některé scény, režíroval jinak, nevím, jestli by to bylo lepší - ale nelituji ničeho. Za prvé, jak jsem už říkal, pracuji s režiséry, kteří jsou mými kamarády, takže někdy spolupracujeme i na estetice filmu, i když já nerezírují. Radíme se spolu třeba ohledně střihu. Za druhé, některé nápady a příběhy nabízím kamarádům, o kterých vím, že to bude víc sedět jejich režisérskému "hlasu". Rád režíruji příběhy, které mají prvky humoru ve vážném kontextu. Takové příběhy nechávám pro sebe, to je můj "hlas", a vím, že tu "píseň" zazpívám nejlépe. Výjimkou je film „Gavrilo Princip – proces“, který je jistým